

Zajištění závazku

Jestliže byla směnka vystavena jen jako prostředek zajištění jiné pohledávky věřitele za dlužníkem, může věřitel (nebylo-li mezi účastníky směnečného vztahu dohodnuto nic jiného) poté, co dlužník svůj kauzální závazek včas a řádně nesplní, dosáhnout náhradního uspokojení zajištěné pohledávky také prostřednictvím prodeje zajišťovací směnky za úplatu třetí osobě. K náhradnímu uspokojení zajištěné pohledávky v takovém případě dochází jen v rozsahu odpovídajícímu výši plnění, jež věřitel získal za převod směnky.

Věřitel zajištěné pohledávky bez dalšího neztrácí právo na její uplatnění vůči dlužníku (v rozsahu, v němž dosud nebyla jeho pohledávka náhradně uspokojena z výnosu prodeje zajišťovací směnky) ani tehdy, zaplatí-li později dlužník (po právu) směnku jejímu nabyvateli.

V samotném oddělení zajišťovací směnky od zajištěné pohledávky (k němuž dojde po splatnosti směnkou zajištěné pohledávky) nelze spatřovat postup rozporný s poctivým obchodním stykem (§ 265 obch. zák.).

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 29 Cdo 1367/2019-147 ze dne 29.4.2021)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce V. Ž., narozeného XY, bytem XY, zastoupeného Mgr. R.V., advokátem, se sídlem v P., proti žalovanému C. B., se sídlem XY, zastoupenému Mgr. K.M.Š., advokátkou, se sídlem v P., o zaplacení částky 2.500.000 Kč s příslušenstvím, vedené u Krajského soudu v Ostravě pod sp. zn. 42 Cm 170/2017, o dovolání žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. listopadu 2018, č. j. 8 Cmo 176/2018-109, tak, že rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. listopadu 2018, č. j. 8 Cmo 176/2018-109, a rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 26. dubna 2018, č. j. 42 Cm 170/2017-62, se zrušují a věc se vrací soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

1. Rozsudkem ze dne 26. dubna 2018, č. j. 42 Cm 170/2017-62, Krajský soud v Ostravě zamítl žalobu, kterou se žalobce (V. Ž.) domáhal po žalovaném (C. B.) zaplacení částky 2.500.000 Kč s 8,05% úrokem z prodlení za dobu od 2. července 2013 do zaplacení (výrok I.) a rozhodl o nákladech řízení (výrok II.).

2. Soud prvního stupně vyšel při posuzování důvodnosti žalobou uplatněného nároku zejména z toho, že:

[1] Žalobce (jako převodce) a žalovaný (jako nabyvatel) uzavřeli dne 30. září 2012 smlouvu o převodu obchodního podílu (dále též jen „smlouva“) ve výši 25 % ve společnosti D. B. (dále jen „společnost“). Smluvní strany se dohodly, že úplata za převod obchodního podílu bude činit celkem 67.000.000 Kč a k jejímu uhrazení dojde ve splátkách určených v článku C. odst. 1 smlouvy. K zajištění včasného zaplacení jednotlivých splátek vystavil žalovaný na řad žalobce směnky vlastní znějící vždy na směnečnou sumu odpovídající výši konkrétní zajišťované splátky a splatné následující den po uplynutí lhůty jejich splatnosti. Směnky obsahovaly doložku „bez protestu“ a za jejich zaplacení převzal směnečné rukojemství R. P.

[2] V projednávané věci se žalobce domáhá po žalovaném částečné úhrady třetí splátky, jež podle článku C. odst. 1 písm. c) smlouvy činila 5.000.000 Kč a byla splatná nejpozději do 1. července 2013. K zajištění včasného zaplacení této splátky sloužila směnka s datem splatnosti 2. července 2013 (dále též jen „směnka“).

[3] Žalovaný ve lhůtě splatnosti třetí splátku nezaplatil. Žalobce poté převedl směnku zajišťující zaplacení třetí splátky na indosatáře M. Z- (dále jen „M. Z.“). Podle tvrzení žalobce tak učinil dne 3. července 2013, a to za úplatu ve výši 2.500.000 Kč.

[4] Dne 8. září 2014 žalovaný poukázal na účet M. Z. (za účelem úhrady směnky) směnečný peníz ve výši 5.000.000 Kč; současně zaplatil též směnečnou odměnu ve výši 16.666,67 Kč a směnečný úrok ve výši 305.753,42 Kč.

3. Na takto ustaveném základě soud prvního stupně nejprve předeslal, že posuzovaný právní vztah mezi účastníky se řídí (v souladu s ustanovením § 3028 odst. 3 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku) právní úpravou účinnou do 31. prosince 2013, tj. zákonem č. [513/1991](#) Sb., obchodním zákoníkem (dále též jen „obch. zák.“), a zákonem č. [40/1964](#) Sb., občanským zákoníkem. Na práva ze směnky je pak uplatnitelný zákon č. [191/1950](#) Sb., zákon směnečný a šekový (dále jen „směnečný zákon“).

4. Dále zdůraznil, že podle ustáleného výkladu podávaného soudní praxí je sice zajišťovací směnka (jako každá směnka) abstraktním cenným papírem, který je bezprostředním nositelem práva, nevzniká však samostatně bez jakéhokoliv právního důvodu. Důvodem vzniku zajišťovací směnky je zajištění jiného závazku (jde o zajišťovací prostředek, nikoli o zajišťovací závazek). Specifický vztah zajišťovací směnky a zajištěného závazku lze považovat za tzv. nepravou akcesoritu, jejímž projevem je podle soudu prvního stupně mimo jiné to, že právní postavení dlužníka se postoupením (indosací) tohoto zajišťovacího prostředku nemůže zhoršit. Riziko oddělení práv ze zajišťovací směnky od zajištěného závazku proto musí nést věřitel, který o převodu směnky jako jediný rozhoduje. Jestliže se tedy věřitel rozhodne převést zajišťovací směnku samostatně, musí při převodu směnky za cenu pod její nominální hodnotu počítat „s oslabením svého práva z původního závazku“ pro případ, že dojde „k uhrazení směnečného dluhu v celém rozsahu indosatáři“.

5. Z výše uvedených závěrů pak pro poměry projednávané věci dle přesvědčení soudu prvního stupně plyne, že převedl-li žalobce zajišťovací směnku na indosatáře samostatně (tj. aniž by na M. Z. postoupil též směnkou zajištěnou pohledávku na zaplacení splátky ceny převedeného obchodního podílu) a žalovaný následně zajišťovací směnku uhradil, lze takovou platbu považovat za náhradní plnění, jímž byla zcela uspokojena (zanikla) také směnkou zajištěná kauzální pohledávka. Opačný závěr by „znamenal dvojitě plnění dlužníka ve výši zcela závislé na rozhodnutí věřitele o tom, za jakou úplatu zajišťovací směnku převede“.

6. Vrchní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 21. listopadu 2018, č. j. 8 Cmo 176/2018-109, k odvolání žalobce potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

7. Odvolací soud vyšel ze skutkových závěrů učiněných soudem prvního stupně, maje rozsah provedeného dokazování za zcela postačující pro rozhodnutí o žalobou uplatněném nároku. Oproti mínění žalobce nepovažoval za nutné zabývat se ani výší úplaty, kterou měl obdržet žalobce za převod směnky od M. Z., když potud měl za významné pouze to, že žalovaným poskytnuté plnění přesahovalo „výši dlužné splátky včetně zákonných úroků“.

8. Podle odvolacího soudu je nutné při řešení vztahu dvou teoreticky právně samostatných pohledávek (ze smlouvy o převodu obchodního podílu a ze směnky), jež náleží dvěma odlišným

osobám (převodci obchodního podílu a majiteli směnky) zohlednit především zásadu, podle níž věřiteli má náležet z jednoho závazku jen jedno plnění. Jestliže v posuzovaném případě byly jednotlivé směnky vystaveny (podle ujednání smluvních stran obsaženého ve smlouvě) k zajištění včasné úhrady dohodnutých splátek ceny převáděného obchodního podílu, měl žalobce (jako věřitel) možnost uplatnit svou pohledávku „bud' v nalézacím řízení či prostřednictvím směnečného práva“, přičemž oba způsoby uplatnění (včetně jejich kombinace) mohly vést pouze „k jedinému ekonomickému splnění závazku uhradit úplatu za převod obchodního podílu“. Zajišťovací směnka totiž nemá sankční charakter, který by mohl vést k další povinnosti dlužníka plnit ze zajištěného závazku.

9. Postup žalobce, který se v rozporu s vůlí smluvních stran, jež vystavené směnky jednoznačně definovala jako prostředek zajištění závazku žalovaného zaplatit cenu za převedený obchodní podíl ve společnosti, rozhodl (alespoň částečně) uspokojit svou splatnou pohledávku na část sjednané úplaty za převod obchodního podílu formou prodeje zajišťovací směnky, hodnotí odvolací soud sice jako formálně zákonný (oddělení zajišťovací směnky od zajištěného závazku a její prodej je obecně přípustný), v poměrech dané věci však jde o postup rozporný se zásadami poctivého obchodního styku, kterému nelze přiznat právní ochranu podle § 265 obch. zák. Mezi zásady poctivého obchodního styku totiž nepochybně patří také „férové“ plnění smluvních povinností, a to pouze ve výši odpovídající obsahu daného vztahu. Žalobcem zvolený postup měl naopak vést v konečném důsledku k tomu, že dlužník bude nucen směnkou zajištěný závazek splnit více než jednou. To, že celé plnění na úhradu splátky ceny obchodního podílu neobdrží žalobce, nepovažoval odvolací soud za relevantní, neboť to byl právě žalobcem realizovaný převod zajišťovací směnky, který vedl k tomu, že plnění podle smlouvy o převodu obchodního podílu oprávněně inkasovala třetí osoba.

10. Z výše uvedených důvodů odvolací soud shledal rozsudek soudu prvního stupně věcně správným.

11. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), maje za to, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení (níže specifikovaných) otázek hmotného a procesního práva, které bud' v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny, nebo se odvolací soud při jejich řešení odchytil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu.

12. Konkrétně jde podle dovolatele o následující otázky:

[1] Ztrácí věřitel směnkou zajištěné pohledávky, s jejímž plněním je dlužník v prodlení, právo na uspokojení své (zajištěné) pohledávky v případě, že převede v rámci realizace zajištění směnku na třetí osobu a na směnku je následně nabyvateli plněno dlužníkem?

[2] Jestliže věřitel pohledávky zajištěné směnkou realizuje své zajištění úplatným převodem směnky na třetí osobu, je v takovém případě náhradní uspokojení zajištěné pohledávky představováno úplatou dosaženou z převodu směnky nebo částkou, kterou dlužník plní na směnku jejímu nabyvateli?

[3] Zajišťuje-li směnka pouze jistinu kauzální pohledávky, může mít její převod na třetí osobu, případně následná úhrada směnečné sumy a postižních nároků nabyvateli směnky vliv na povinnost dlužníka hradit příslušenství kauzální pohledávky?

[4] Může soud posuzovat soulad výkonu práva se zásadami poctivého obchodního styku, aniž by posuzoval a přihlédl k veškerým okolnostem případu?

[5] Byl odvolací soud v projednávané věci povinen poskytnout dovolateli poučení podle § 118a odst. 2 o. s. ř.?

13. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu spolu s rozhodnutím soudu prvního stupně a vrátil věc „odvolacímu soudu“ k dalšímu řízení.

14. Dovolatel rekapituluje skutkový stav zjištěný soudy nižších stupňů a zdůrazňuje, že k prodeji směnky vystavené k zajištění včasné úhrady třetí splátky přistoupil poté, co již z předchozího chování žalovaného věděl, že odmítá cokoli hradit na dohodnutou úplatu za převod obchodního podílu. Dovolatel se proto rozhodl, že se po žalovaném nebude domáhat zaplacení směnky, jako to učinil u směnky zajišťující předchozí (žalovaným rovněž neuhrazenou) splátku, ale že bude realizovat své zajištění odprodejem směnky za úplatu třetí osobě (M. Z.). Výše úplaty, za kterou se mu směnku podařilo prodat, činila 2.500.000 Kč, soudy nižších stupňů se však okolnostmi prodeje směnky, včetně výše sjednané úplaty, odmítly zabývat.

15. Jakkoli nebyly (v popsáných poměrech) predestřené otázky týkající se důsledků osamostatnění zajišťovací směnky od jí zajištěné kauzální pohledávky dosud řešeny Nejvyšším soudem, lze podle přesvědčení dovolatele v (dovolání blíže označené) judikatuře dovolacího soudu nalézt odpověď alespoň na některé související dílčí otázky. Z ustáleného výkladu podávaného soudní praxí především plyne, že převod zajišťovací směnky bez zajištěné pohledávky představuje porušení směnečné dohody pouze tehdy, došlo-li k převodu před splatností zajištěné pohledávky. Dále se z něj podává, že placením na zajišťovací směnku nezaniká zajištěný závazek a plněním na zajištěný závazek nezaniká směnečný závazek. Konečně platí, že plnění na zajišťovací směnku věřiteli představuje náhradní plnění zajištěného závazku.

16. V poměrech dané věci nebyl dovolatel dohodou smluvních stran omezen při volbě způsobu realizace zajištění své pohledávky, proto nijak nepochybil, jestliže po splatnosti zajištěné pohledávky převedl směnku za úplatu na třetí osobu a přijatou platbu za převod směnky použil k náhradnímu (částečnému) uspokojení zajištěné pohledávky. Takový postup podle dovolatele odpovídal dohodnutému účelu emise směnky a šlo tak o řádný výkon směnečných práv, nikoli o exces, jak dovodil odvolací soud. Kromě úplaty za prodej směnky dovolatel jako věřitel směnečné pohledávky neobdržel žádné jiné plnění, které by mohl použít k náhradnímu uspokojení zajištěné pohledávky.

17. K zániku směnkou zajištěné pohledávky nemohlo dojít ani prostřednictvím plnění, které na směnku následně poskytl žalovaný třetí osobě (nabyvateli směnky). Jestliže zaplacením zajišťovací směnky bez dalšího nezaniká zajištěná pohledávka ani tehdy, plní-li dlužník přímo věřiteli takové pohledávky, tím méně podle dovolatele lze dovozovat, že by zajištěná pohledávka mohla zaniknout plněním na směnku, které se věřiteli zajištěné pohledávky vůbec nedostane.

18. Podle přesvědčení dovolatele proto soudy nižších stupňů měly správně zodpovědět první dvě výše formulované otázky tak, že věřitel směnkou zajištěné pohledávky, s jejímž plněním je dlužník v prodlení, ztrácí v případě úplatného převodu zajišťovací směnky právo na uspokojení zajištěné pohledávky pouze do výše sjednané úplaty za převod směnky; náhradní uspokojení věřitele ze zajištění je v takovém případě představováno úplatou dosaženou z převodu směnky, nikoli následným plněním na směnku jejímu nabyvateli.

19. Dovolatel dále argumentuje ve prospěch závěru, že převodem zajišťovací směnky na třetí osobu, ani následným plněním na směnku jejímu novému majiteli, nemohl přijít o právo na zaplacení úroků z prodlení za opožděnou úhradu zajištěné pohledávky. Směnka zajišťovala pouze včasnou úhradu jistiny jeho pohledávky (zaplacení splátky ceny převedeného obchodního podílu), čemuž odpovídala také výše směnečné sumy. Směnečný úrok a směnečná odměna, kterou žalovaný rovněž zaplatil M. Z., pak představují tzv. postižní nároky, jež plynou samostatně přímo ze směnky a na zajištěnou pohledávku nemají žádnou vazbu.

20. Odvolacímu soudu rovněž vytýká, že závěr o výkonu práva na zaplacení zbývající části směnkou zajištěné pohledávky v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku učinil bez toho, aby se zabýval dalšími konkrétními okolnostmi případu, jež jsou pro aplikaci ustanovení § 265 obch. zák. významné. Podle dovolatele měl odvolací soud vzít v úvahu minimálně dohodnutý účel zajišťovací směnky, skutečnosti vedoucí ke vzniku dluhu, jakož i okolnosti, za nichž došlo k následnému převodu směnky. Ostatně již samotná aplikace § 265 obch. zák. na posuzovaný případ odvolacím soudem je podle dovolatele matoucí, když na jedné straně odvolací soud přitaká soudu prvního stupně v závěru, že plněním na zajišťovací směnku jejímu nabyvateli došlo k zániku směnkou zajištěné pohledávky, na druhé straně současně dovozuje, že výkon práva na zaplacení této (podle předchozího názoru již neexistující) pohledávky je rozporný se zásadami poctivého obchodního styku a je nutné jej proto odepřít.

21. Konečně dovolatel namítá, že odvolací soud mu v rozporu s ustanovením § 118a odst. 2 o. s. ř. neposkytl poučení o nutnosti doplnění rozhodných skutečností a případných následcích nesplnění této povinnosti, přestože posoudil věc (tím, že aplikoval na projednávanou věc ustanovení § 265 obch. zák.) jinak než soud prvního stupně.

22. Žalovaný ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout jako nepřijatelné, případně zamítnout. Rozhodnutí soudů obou stupňů má za věcně správná a zcela se ztotožňuje se závěrem, že postupu dovolatele nelze přiznat právní ochranu.

23. S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád v aktuálním znění (srov. bod 2., článek II. části první zákona č. [296/2017](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [292/2013](#) Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony).

24. Dovolání žalobce je přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., a to k řešení dovolatelem předestřených otázek týkajících se vztahu zajišťovací směnky a směnkou zajištěné pohledávky, když potud jde o otázky v daných souvislostech dosud beze zbytku nezodpovězené, a dále otázky týkající se aplikace ustanovení § 265 obch. zák., kterou odvolací soud posoudil v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu.

25. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

26. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nemohl být zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

27. Nejvyšší soud v první řadě předdesílá, že již v řadě svých rozhodnutí vysvětlil (srov. v této souvislosti např. rozsudky ze dne 22. srpna 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, a ze dne 28. srpna 2008, sp. zn. 29 Odo 1141/2006, uveřejněné pod čísly 59/2004 a 77/2009 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „R 59/2004“ a „R 77/2009“), že směnka je v právní teorii obvykle definována jako dlužnický dokonalý cenný papír, jímž za předpokladu splnění přísných formálních náležitostí vzniká přímý, bezpodmínečný, nesporný a abstraktní závazek určité osoby zaplatit majiteli směnky v určitém místě a čase stanovenou peněžitou částku. I když se vystavení směnky zpravidla opírá o určitý důvod (kauzu), vzniká ze směnky specifický (směnečný) právní vztah, jehož abstraktní charakter tkví v tom, že právní důvod (kauza) není pro jeho existenci významný a ze směnky nevyplývá. Směnečný závazek je přitom zcela samostatný a oddělený od případného závazku, který byl původem jeho vzniku.

28. To, jakou funkci případně plní směnka ve vztahu k základnímu právnímu poměru účastníků, jenž

byl hospodářským základem vystavení směnky, určuje dohoda účastníků směnečného vztahu (tzv. směnečná smlouva). Jakkoli zákon z tohoto pohledu žádné zvláštní druhy směnek nerozlišuje, právní teorie i soudní praxe v této souvislosti zpravidla vymezují rozdíly mezi směnkami platebními (v podobě směnky „pro soluto“ a směnky „pro solvendo“) a směnkami zajišťovacími (k tomu srov. např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 16. května 2013, sp. zn. 29 Cdo 2134/2012, uveřejněného v časopise Soudní judikatura číslo 3, ročník 2014, pod číslem 38).

29. Jde-li o směnky zajišťovací (takovou funkci přitom plnila rovněž předmětná směnka vystavená žalovaným), je judikatura Nejvyššího soudu ustálena v následujících závěrech:

[1] Zajišťovací směnky představují jen prostředek zajištění jiné pohledávky za dlužníkem ze směnky, popř. třetí osobou; jinak řečeno, slouží pouze jako zdroj možného náhradního uspokojení zajištěné pohledávky pro případ, že dlužník svůj závazek včas a řádně nesplní (srov. např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. února 2014, sp. zn. 29 Cdo 1363/2011, uveřejněného pod číslem 112/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek - dále jen „R 112/2014“).

[2] Plněním na zajišťovací směnku (na rozdíl od plnění z titulu ručení či zástavního práva) zajištěná pohledávka nezaniká a stejně tak plněním na zajištěnou pohledávku nezaniká pohledávka ze zajišťovací směnky (viz R 77/2009, jakož i důvody rozsudků Nejvyššího soudu ze dne 27. května 2009, sp. zn. 29 Cdo 3716/2007, ze dne 25. října 2012, sp. zn. 21 Cdo 2564/2011, a ze dne 26. března 2018, sp. zn. 29 Cdo 5999/2017). Skutečnost, že plněním na zajišťovací směnku nezaniká směnkou zajištěná pohledávka (popřípadě skutečnost, že plněním na směnkou zajištěnou pohledávku nezaniká pohledávka směnečná) ještě neznamena, že by se věřiteli pohledávky mělo z ekonomického hlediska dostat dvojího plnění. Plnění poskytnuté věřiteli na úhradu směnky vystavené za účelem zajištění (jiné) pohledávky věřitele je totiž ve svém důsledku „náhradním“ plněním, jehož se věřiteli dostalo z titulu zajištění směnkou a které zprostředkovaně slouží věřiteli „k pokrytí“ směnkou zajištěné pohledávky (k tomu srov. dále též důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 23. května 2012, sp. zn. 29 Cdo 690/2010).

[3] Převod zajišťovací směnky před splatností zajištěného závazku bez současného převodu zajištěné pohledávky je porušením smluvního ujednání o zajišťovacím charakteru směnky. To platí, i když ani ve smlouvě ani na samotné směnce není vyjádřeno, že směnku nelze před splatností zajištěného závazku převést (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. března 2006, sp. zn. 29 Odo 280/2005, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 8, ročník 2006, pod číslem 118, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. srpna 2008, sp. zn. 29 Odo 1446/2006, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 3, ročník 2009, pod číslem 42, jakož i důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 11. února 2009, sp. zn. 29 Cdo 1576/2007, uveřejněného pod číslem 105/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

[4] Převedení směnky, k němuž došlo až po splatnosti směnkou zajištěné pohledávky, bez současného převodu směnkou zajištěné pohledávky, nemá žádný vliv na povinnost zaplatit směnku. Jinak řečeno, po splatnosti směnkou zajišťované pohledávky majiteli směnky nic nebrání v tom, aby dosáhl (náhradního) uspokojení své (směnkou zajištěné) pohledávky také tím způsobem, že směnku převede za úplatu na třetí osobu. Skutečnost, že nabyvatel směnky se v takové situaci nestane současně věřitelem směnkou zajištěné pohledávky, pak sama o sobě dlužníka nezabavuje povinnosti (převedenou) směnku zaplatit (k tomu srov. již ve starší judikatuře rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 3. července 1931, sp. zn. Rv II 397/31, uveřejněné ve Sbírce rozhodnutí nejvyšších stolic soudních Čs. republiky, kterou uspořádal Dr. F. Vážný, pod číslem 10921, v novější judikatuře srov. např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2012, sp. zn. 29 Cdo 3045/2010, uveřejněného v časopise Soudní judikatura číslo 10, ročník 2013, pod číslem 140, nebo rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2015, sp. zn. 29 Cdo 643/2012).

30. Z výše podaných judikaturních závěrů pro poměry projednávané věci především plyne, že byla-li směnka vystavena jen jako prostředek zajištění jiné pohledávky věřitele za dlužníkem, je pro uplatnění takové směnky zásadně určující obsah uzavřené směnečné smlouvy, jinak řečeno účastníky směnečného vztahu dohodnuté podmínky, za nichž lze vykonat práva ze zajišťovací směnky vůči dlužníku. Jestliže v tomto směru nebylo mezi účastníky směnečného vztahu dohodnuto nic jiného, je věřitel poté, co dlužník svůj kauzální závazek včas a řádně nesplní, především oprávněn uplatnit vůči dlužníku zajištěnou pohledávku i nárok ze zajišťovací směnky, a to v jakémkoliv pořadí, případně i souběžně (k tomu v podrobnostech srov. důvody R 59/2004). Věřiteli ovšem rovněž nic nebrání v tom, aby zcela či zčásti dosáhl náhradního uspokojení zajištěné pohledávky prostřednictvím prodeje zajišťovací směnky za úplatu třetí osobě. Zatímco převod zajišťovací směnky před splatností zajištěné pohledávky (bez převodu této pohledávky na nového majitele směnky) bude mít za následek zjevné porušení ujednání o zajišťovacím charakteru směnky (základního smyslu a účelu zajišťovací povahy směnky), prodej směnky třetí osobě po splatnosti zajištěné pohledávky (případně poté, co budou splněny i další smluvené předpoklady pro použití směnky jakožto zajišťovacího prostředku) představuje možný způsob (alespoň částečného) náhradního uspokojení směnkou zajištěné pohledávky. Zákaz takového postupu (nebyl-li účastníky směnečné smlouvy výslovně dohodnut) nelze z ničeho dovodit.

31. Rozhodne-li se věřitel „použít“ zajišťovací směnku výše uvedeným způsobem (realizovat zajištění své pohledávky prodejem směnky), bude úplata, kterou věřitel za prodej směnky obdrží od třetí osoby, sloužit (v rozsahu tohoto plnění) jako zdroj náhradního uspokojení směnkou zajištěné pohledávky. Jestliže výnos z prodeje směnky nebude postačovat k (náhradnímu) uspokojení celé zajištěné pohledávky, nelze z ničeho dovodit, že by věřitel nemohl vůči dlužníkovi uplatňovat zbývající část kauzální pohledávky. Je-li částka, kterou věřitel obdržel od třetí osoby za prodej směnky, pouze náhradním zdrojem uspokojení směnkou zajištěné pohledávky, pak k takovému náhradnímu uspokojení pohledávky zjevně mohlo dojít pouze v rozsahu odpovídajícímu výši plnění, jež věřitel získal za převod směnky. Ve zbývající části zajištěná pohledávka nezanikla a nebyla uspokojena ani náhradním způsobem, když věřitel potud neobdržel žádné plnění, jež by bylo využitelné k náhradnímu uspokojení zbytku pohledávky.

32. Ke shodným závěrům dospívá v odborné literatuře např. Chalupa, R. in Zajišťovací směnka. 1. vyd. Praha: Linde, 2009, s. 95 nebo Kovařík, Z. in Směnka jako zajištění. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 55 a násl.

33. Dovolateli lze rovněž přisvědčit v názoru, že věřitel zajištěné pohledávky bez dalšího neztrácí právo na její uplatnění vůči dlužníku (v rozsahu, v němž dosud nebyla jeho pohledávka náhradně uspokojena z výnosu prodeje zajišťovací směnky) ani tehdy, zaplatí-li později dlužník (po právu) směnku jejímu nabyvateli. Jestliže věřitel převedl po splatnosti zajištěné pohledávky zajišťovací směnku na třetí osobu, došlo tím k „osamostatnění“ zajišťovací směnky (zajišťovací funkce směnky byla jejím prodejem „zkonzumována“) a věřitel kauzální pohledávky již nemůže získat pozdějším uspokojením směnečné pohledávky (plněním novému majiteli směnky) žádný (další) zdroj možného náhradního uspokojení své pohledávky.

34. Podle přesvědčení Nejvyššího soudu nemůže obstát ani závěr odvolacího soudu, podle kterého lze v poměrech dané věci již v samotném oddělení zajišťovací směnky od zajištěné pohledávky spatřovat postup rozporný s poctivým obchodním stykem (§ 265 obch. zák.), neboť má v konečném důsledku vést k tomu, že dlužník bude nucen plnit na zajištěný závazek více než jednou. Přestože si je Nejvyšší soud vědom obtížného postavení, ve kterém se dlužník ocitne v důsledku „osamostatnění“ zajišťovací směnky [jeho kauzální závazek nebyl prodejem směnky zcela (náhradně) uspokojen, současně se však může povinnosti zaplatit směnku jejímu novému majiteli bránit - nebyla-li směnka převedena až po protestu pro neplacení nebo po uplynutí lhůty k protestu (viz čl. I. § 20 odst. 1 směnečného zákona) - jen za podmínek stanovených ustanovením čl. I. § 17 směnečného zákona],

nelze pominout, že převod zajišťovací směňky po splatnosti směňkou zajištěné pohledávky (bez převodu této pohledávky na nového majitele směňky) představuje přípustný způsob realizace dohodnutého zajištění, k němuž navíc mohl věřitel přistoupit jen tehdy, nesplnil-li dlužník včas směňkou zajištěný závazek ze smlouvy. Na rozdíl od opožděné úhrady dlužníkovy závazku, jež lze bezesporu považovat za porušení jedné ze základních zásad poctivého obchodního styku (srov. v této souvislosti např. důvody rozsudku velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 16. května 2012, sp. zn. 31 Cdo 717/2010, uveřejněného pod číslem 104/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „R 104/2012“), oddělení zajišťovací směňky od zajištěné pohledávky, k němuž došlo v době, kdy již byly splněny předpoklady pro použití směňky jakožto zajišťovacího prostředku, samo o sobě za jednání nemravné, nekorektní či zneužívající označit nelze.

35. Uvedené právní závěry lze pro poměry dané věci shrnout následovně:

[1] Jestliže byla směňka vystavena jen jako prostředek zajištění jiné pohledávky věřitele za dlužníkem, může věřitel (nebylo-li mezi účastníky směňečného vztahu dohodnuto nic jiného) poté, co dlužník svůj kauzální závazek včas a řádně nesplní, dosáhnout náhradního uspokojení zajištěné pohledávky také prostřednictvím prodeje zajišťovací směňky za úplatu třetí osobě. K náhradnímu uspokojení zajištěné pohledávky v takovém případě dochází jen v rozsahu odpovídajícímu výši plnění, jež věřitel získal za převod směňky.

[2] Věřitel zajištěné pohledávky bez dalšího neztrácí právo na její uplatnění vůči dlužníku (v rozsahu, v němž dosud nebyla jeho pohledávka náhradně uspokojena z výnosu prodeje zajišťovací směňky) ani tehdy, zaplatí-li později dlužník (po právu) směňku jejímu nabyvateli.

[3] V samotném oddělení zajišťovací směňky od zajištěné pohledávky (k němuž dojde po splatnosti směňkou zajištěné pohledávky) nelze spatřovat postup rozporný s poctivým obchodním stykem (§ 265 obch. zák.).

36. Výše řečené ovšem současně ještě není dostatečným podkladem pro závěr, že uplatnění práva na zaplacení (dosud neuhrazené) části ceny za převod obchodního podílu v poměrech dané věci nemůže být (zcela či zčásti) výkonem práva, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku a podle ustanovení § 265 obch. zák. proto nepožívá právní ochrany.

37. Podle § 265 obch. zák. výkon práva, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, nepožívá právní ochrany.

38. Z ustálené judikatury Nejvyššího soudu přijaté při výkladu citovaného ustanovení se podává, že:

[1] Korektiv zásadami poctivého obchodního styku je poslední možností (ultima ratio), jak – ve výjimečných případech – zmírnit či odstranit přílišnou tvrdost zákona v situaci, ve které by se přiznání uplatněného nároku jevílo krajně nespravedlivým. Ustanovení § 265 obch. zák. je třeba vnímat jako příkaz soudci, aby rozhodoval v souladu s ekvitou.

[2] Účastník obchodněprávního vztahu [k tomu, že závazkový vztah ze smlouvy o převodu obchodního podílu se řídí třetí částí obchodního zákoníku, srov. ustanovení § 261 odst. 3 písm. a) obch. zák., jakož i důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 23. srpna 2018, sp. zn. 27 Cdo 3759/2017] nesmí překročit meze, které vyplývají ze zásad poctivého obchodního styku při prosazování svých zájmů, a tudíž nesmí zneužít práv, která mu podle zákona, resp. na základě zákona vznikla.

[3] Při posuzování, zda je právo vykonáváno v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, je třeba přihlídnout ke všem okolnostem konkrétní věci.

Srov. např. důvody R 104/2012, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. srpna 2017, sp. zn. 29 Cdo 1866/2016 (včetně judikatury v něm dále citované), nebo důvody rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 11. dubna 2018, sp. zn. 31 Cdo 927/2016, uveřejněného pod číslem 55/2019 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

39. Uvedeným požadavkům přitom odvolací soud nedostál, když při posouzení otázky, zda je výkon práva žalobce v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, vyšel pouze ze skutečnosti, že žalobce převedl zajišťovací směnku na třetí osobu, aniž by se současně vyslovil také k dalším (pro věc) významným okolnostem daného případu. Odvolací soud měl v tomto směru zohlednit nejen dohodnutý účel zajišťovací směnky (případně další obsah smlouvy), ale měl se zabývat také důvody, pro které nebyl dluh splněn včas, jakož i okolnostmi, za nichž došlo k následnému převodu směnky, a to včetně výše sjednané úplaty za převod směnky. Teprve po zohlednění všech relevantních okolností daného případu bylo možné posoudit, zda výkon práva žalobce v projednávané věci je souladný se zásadami poctivého obchodního styku, nebo zda naopak výkon práva těmito zásadám odporuje a ve smyslu ustanovení § 265 obch. zák. proto nemůže požívat právní ochrany.

40. Závěr odvolacího soudu, který shledal důvody pro to, aby podle § 265 obch. zák. odepřel žalobci právo na zaplacení části ceny za převedený obchodní podíl s odůvodněním, že jde o výkon práva v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, je proto minimálně předčasný. Zabývat se další dovolací argumentací (viz třetí a pátá otázka) pokládal Nejvyšší soud v dané situaci již za zbytečné (vypořádat se s těmito argumenty bude v další fázi řízení úkolem soudů nižších stupňů).

41. Nejvyšší soud proto, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), rozhodnutí odvolacího soudu zrušil podle § 243e odst. 1 o. s. ř. Důvody, pro které nemohlo obstát rozhodnutí odvolacího soudu, dopadají i na rozhodnutí soudu prvního stupně; Nejvyšší soud proto zrušil i je a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Určitost sankcionované povinnosti](#)
- [Pohledávka](#)
- [Náhrada škody](#)
- [Náhrada škody](#)
- [Dražba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Insolvenční řízení a náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Společenství vlastníků jednotek](#)
- [Společný nájem bytu manžely \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Zemědělská půda \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Smlouva o zápůjčce, insolvence](#)